

Motion till riksdagen 2013/14:Ju254

av **Lena Olsson m.fl. (V)**

Kriminalvården

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att alla intagna inom kriminalvården ges möjlighet till studier upp till minst gymnasienivå.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att införa villkorlig halvtidsfrigivning för förstängångsdömda.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om att införa en s.k. inlussningspeng.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en fångombudsman.

Motverka sysslösheten

Ett av de största problemen för intagna inom kriminalvården är sysslöshet. På anstalter runt om i landet pågår verksamhet som innebär att de intagna i större omfattning får ta ansvar för anstaltens skötsel. Det kan röra sig om måltidsplanering, matlagning, tvätt och disk. Det är ett sätt att skapa en normalitet och gynnar återanpassning i samhället. Dessa exempel bör spridas i så stor omfattning som möjligt till fler anstalter. Samtidigt är det kanske ännu viktigare att använda tiden till arbete eller utbildning. Det kan vara avgörande för rehabiliteringen. Konkurrensen om de enklare arbeten som tidigare ofta varit grunden för sysselsättning inom kriminalvården är i dag hård. Därför måste alla goda exempel tas till vara. Det kan handla om anstalter med utökade möjligheter till självförvaltning, som exempelvis djurhållning.

Fel! Okänt namn

Ge alla intagna möjlighet till grundutbildning

Att de intagna inom kriminalvården har lägre utbildningsnivå än befolkningen i genomsnitt är väl känt. Vänsterpartiet anser att alla människor i Sverige ska ha rätt till en fullgod grundutbildning. Utan grundutbildning är det väldigt mycket svårare att få arbete och omöjligt att studera vidare. Utbildning gynnar både den enskilde och samhället.

Det finns anstalter som satsat stort på utbildning. Det är bra, men en generell rättighet för intagna att kunna genomföra studier behövs. För intagna med ofullständig skolgång handlar det ofta om inlärningsproblem, koncentrations-svårigheter och liknande. För många som kanske levtt ett ganska slitsamt liv med såväl droger som kriminalitet har dessa symptom snarare förstärkts än mildrats. Det krävs alltså extra stora insatser för att hjälpa den enskilde.

I dag bedrivs undervisningen i vanlig lektionsform med komvuxlärare i viss mån, men i stor utsträckning är den intagne hänvisad till att studera på egen hand. För en person som har en misslyckad skolgång bakom sig blir detta naturligtvis dubbelt så svårt. För att ge såväl ekonomisk utväxling av de satsningar som görs och bästa möjliga förutsättningar för den enskilde att lyckas behöver studiemiljön bli mindre torftig och mer utvecklad. Det kan handla om mer satsningar på studieteknik, hjälpmedel och inte minst läxhjälp.

En del anstalter har satsat på yrkesutbildningar. Dessa utbildningar är mycket populära och ger ofta goda möjligheter till jobb efter avtjänat straff. Det är förstås en mycket god investering i framtiden eftersom möjligheten till ett jobb klart minskar risken för återfall. Det bör skapas fler platser för yrkesutbildning inom kriminalvården.

Vänsterpartiet anser att en grundutbildningsgaranti upp till gymnasienivå och möjlighet till yrkesutbildningar för intagna i kriminalvården är en mycket viktig satsning, såväl ur ekonomisk som ur mänsklig synvinkel. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att alla intagna inom kriminalvården ges möjlighet till studier upp till minst gymnasienivå. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Inför villkorlig halvtidsfrigivning för förstagångsdömda

Att under alltför långa tider vara föremål för den isolering som kriminalvård innebär är skadligt och ska om möjligt undvikas. Detta gäller i synnerhet för unga personer som begått sitt första brott. Ibland är det naturligtvis ändå nödvändigt att så sker. Vänsterpartiet anser att om ordentliga åtgärder inför frigivningen införs tillsammans med satsning på frivården bör kriminalvården kunna återgå till det system för halvtidsfrigivning som tidigare fanns. Detta för att undvika de skadliga effekter som uppkommer vid långvariga fängelsestraff. I dag är dock inte kriminalvården förberedd för det extraarbete som krävs av förberedelser och inte heller är frivården dimensionerad för detta.

Därför anser vi att man i ett första steg bör införa villkorlig halvtidsfrigivning för förstagångsdömda. De som döms för första gången är ofta mer påverkingsbara och möjligheterna för att klara sig i ett liv utanför kriminalvården är bättre.

Enligt en promemoria från riksdagens utredningstjänst (2013:966) kan förslaget minska kostnaderna för kriminalvården med 580 miljoner beräknat på helår. Av de minskade utgifterna föreslår vi att 300 miljoner kronor per år stannar inom kriminalvården, för att användas till förbättrad verksamhet vad gäller t.ex. utbildning och återanpassning.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att införa villkorlig halvtidsfrigivning för förstagångsdömda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Återanpassning

Den moderna kriminalvården bygger på den så kallade normaliseringsprincipen. Det innebär att verkställigheten både i teori och praktik ska organiseras så att en anpassning till livet utanför anstalten blir så enkel som möjligt. Det förutsätter att kriminalvården och relevanta instanser i samhället utanför samverkar. Så fungerar det inte i dag. I stället är risken stor att den intagne står längre från samhället när han eller hon står i begrepp att lämna anstalten än innan. En intagen som har haft en bostad kan ha fått stora hyresskulder samtidigt som hen förlorat sitt kontrakt och därmed blir bostadslös.

Vanligtvis finns det inga upparbetade relationer med relevanta myndighetspersoner som socialtjänst och arbetsförmedling. Steget för den som frigges att själv upprätta dessa kontakter är ofta svåra att ta. Det är viktigt att det övriga samhället tar vid direkt när strafftiden tar slut, inte efter några veckor. Det krävs en bättre samordning än i dag för att förverkliga detta.

Vi vill tillföra medel till ett försöksprojekt med inslussningsstöd för att stötta den frigivne att fortsätta sin rehabilitering. Det handlar om att alla de resurser som faktiskt finns ska samordnas på ett bättre sätt för att ge varje enskild individ ett relevant stöd i samband med frigivningen. Vi vill kalla det inslussningsstöd istället för utslussningsstöd eftersom det viktigaste inte är att man slussas ut från kriminalvården, utan att man ges en reell chans att slussas in i samhället igen. Stödet ska vara individuellt och insatserna ska vara riktade till fortsatt missbruksvård, arbetspraktik, utbildning och boende. Sådana riktade medel kan användas för att ge Kriminalvården i uppdrag att söka samverkan med kommuner, arbetsförmedling och andra berörda myndigheter för att utveckla samarbetet kring de intagna i samband med frigivningen. I första hand föreslår vi en försöksverksamhet med denna inslussningspeng – se även vår motion 2013/14:Ju362 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet, där vi anslår 100 miljoner per år för detta. Regeringen bör återkomma med ett förslag om att införa en s.k. inslussningspeng. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Många intagna har trasiga familjerelationer att ta itu med. I återanpassningen ska ingå att i största möjliga mån bearbeta och bygga upp kontakter med barn, föräldrar och andra anhöriga. Det är en mycket viktig del av rehabiliteringen. Att skapa möjligheter för detta är därför angeläget. Kriminalvården har också lagt ner mycket kraft på att arbeta med föräldraskapet, framför allt för män. Det är bra men mycket arbete kvarstår. Detta gäller inte minst kvinnor som inte sällan har sina barn placerade i familjehem eller liknande. Här är det oerhört viktigt att ett umgänge kan upprätthållas. Det kräver samverkan mellan kriminalvården, den placerande myndigheten, familjehemmet och den intagna.

Det är viktigt att personalen inom kriminalvården är välutbildad för sitt arbete. Vänsterpartiet har länge förordat en möjlighet till specialisering till kriminalvårdare på högskolenivå. Det skulle öka statusen på yrket och ge bättre förutsättningar för att förverkliga normaliseringsprocessen för de intagna till ett liv i frihet. Dessutom bör andra yrkesgrupper såsom psykologer och medicinsk personal i större utsträckning arbeta direkt med klienterna.

Inför en fångombudsman

Nyligen har en fångombudsman inrättats efter ett initiativ av RFHL, Riksförbundet för rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling. Fångombudsmanen ska bevaka och tillvarata människors rättigheter under den tid de är frihetsberövade och intagna på institutioner som ungdomshem, LVM-hem, rättspsykiatriska avdelningar eller kriminalvårdsanstalter. I samband med detta har Fångarnas riksorganisation lagt ner och avslutat sin verksamhet.

Det finns i dag en mängd internationella konventioner som reglerar förhållandena på fängelser och häkten samt skyddet för mänskliga rättigheter för interner. Det måste finnas en kontinuerlig tillsyn när det gäller att upprätthålla fångars rättigheter. Det är ibland en svår uppgift att göra dessa avvägningar. Bedömningen av när säkerhetsskålen är på en sådan nivå att man kan göra undantag från rättigheterna är ofta svår. I dag är det Justitieombudsmannen, JO, som har det yttersta ansvaret för att fångars mänskliga rättigheter respekteras, men JO:s resurser räcker inte för alla de olika behov som finns inom området och stora som små frågor behöver hanteras.

Vänsterpartiet anser att det måste vara i samhällets intresse att ansvara för att det finns en fångombudsman som fristående och oberoende verkar för att tillvarata intagnas rättigheter. Det är inte rimligt att enbart förlita sig på frivilligorganisationers arbete med dessa frågor. En fångombudsman bör införas även i Sverige. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 28 augusti 2013

Lena Olsson (V)

Bengt Berg (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Eva Olofsson (V)

Marianne Berg (V)

Lars Ohly (V)

Mia Sydow Mölleby (V)